

Digitalizace rukopisů za rok 2023 byla zdárně dokončena

6.11.2023 - Zdeněk Munzar, Kristýna Jakl Ansorgová | Vojenský historický ústav Praha

V tomto roce jsme k digitalizaci původně vybrali 29 rukopisů ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, ale s ohledem na skutečnost, že dotační program Ministerstva kultury ČR nedostal přidělený dostatek prostředků na realizaci plného rozsahu podaných projektů, museli jsme náš projekt upravit a realizovat digitalizaci pouze 22 rukopisů. Ty pocházejí z 1. poloviny 19. století a většina má vztah k období napoleonských válek či z něho koncepčně vychází. Provenienčně patří vybrané exempláře především do střední Evropy, teritoriálně sahají vybraná díla na území habsburské monarchie, tedy i Českých zemí, ale také Německa, Španělska ad. Z jazykového hlediska se jedná o dokumenty zejména německé, ale také jeden italský a jeden francouzský. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy, vojenské správy či vojenské techniky a také vojenského školství, případně dalších dílčích témat.

Velkou část vybraných rukopisů tvoří předpisy, příručky a teoretická pojednání sloužící k vzdělávání v různých oblastech vojenství a také pojednání o historii rakouské armády či konkrétních vojenských jednotek. Některé rukopisy obsahují kromě textové části také ilustrace, barevné plány, nákresy atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií dokumentů zásadní vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů.

Rukopis č. **1** je věnován historii Dolních Rakous, rukopisy č. **2, 3, 4** a **5** jsou pojednáními o historii a (tehdejší) současnosti rakouské armády, zatímco č. **8** a **9** o vojenské historii obecně. Mimořádně zajímavý je z hlediska dějin armádní logistiky rukopis č. **17** pojednávající o historii císařsko-královské výstrojní komise po oblast Haliče.

Dále jsou ve výběru významně zastoupeny příručky a odborná pojednání nejen obecná jako rukopis č. **7**, ale zvláště z různých specializovaných oborů. Stavbě opevnění se věnuje rukopis č. **13**, výroba palných zbraní rukopis č. **18**, o chladných zbraních a šermu bodákem je pak rukopis č. **6**. Několik pojednání je věnováno taktice (č. **10** – autorem tohoto byl významný rakouský důstojník a vojenský teoretik Johann Baptist Schels) a strategii (č. **16** od Georga von Hausera).

Mimo příruček zde máme zastoupenou také slavnou polní instrukci pro pěchotu, jezdecko a dělostřelectvo – rukopisy č. **11** a **12**. Jejím autorem není nikdo jiný než polní maršál Josef Václav hrabě Radecký z Radče. Tato instrukce byla natolik pokroková, že vzbudila v rakouské císařské armádě silné kontroverze, takže musela být ustanovena zvláštní komise, jež posuzovala, zda má být instrukce zavedena celoarmádně. Nakonec byla schválena díky podpoře polního podmaršála Alfréda Kandida knížete Windischgrätze a generálmajora Karla hraběte Clam-Martinice. Jak vidno, Radeckého polní instrukce se i po svém prvním tištěném vydání z roku 1833 dále šířila mezi důstojníky i v opisech.

Za pozornost stojí také graficky originální schéma regimentů a verbovacích okresů koncipované do formy stromu (č. **15**).

Příznivce napoleonských válek jistě zaujme také rukopis č. **19** s vojenskými poznámkami o válce ve Španělsku roku 1808 a rukopis č. **20**, který je memoárem z téhož roku, ale z pruského prostředí.

Jednotlivě zmiňme ještě oslavné dílo věnované polnímu maršálovi arcivévodovi Karlovi Ludvíkovi Rakousko-Těšínskému (č. 14) a také jeden hudební rukopis skladby zkomponované kapelníkem dragounského pluku č. 8 Karlem Chlumem (č. 22).

Zajímavostí archivního charakteru je pak kvalifikační listina z roku 1843 hodnotící majora Ludwiga von Benedek, později známého polního zbrojmistra, který velel roku 1866 rakouské armádě v bitvě u Hradce Králové (č. 21).

Seznam dokumentů:

1. KOPAL, Viktor von, *Das Erzherzothum Niederösterreich* [rukopis]. [S.l. : s.n., 18-]. Sign.: **IIR A 458**
2. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestanden und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/1**
3. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestanden und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 2ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/2**
4. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestanden und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 3r Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/3**
5. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestanden und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 4r Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/4**
6. MERCANDIN, Graf, *Von dem Verhältnisse einer blanken Waffe zu der andern und dem Fechten mit dem Bajonette* [rukopis]. Wien : Graf Mercandin, 1818. Sign.: **IIR C 2953**
7. *Da die Anwerbung, die Erhaltung des Manns, welche in zweyerley Begriest zu nehmen, ...[etc.]* [rukopis]. [S.l. : s.n., 18-]. Sign.: **IIR C 3044**
8. *Militairische Geschichte. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., post 1815]. Sign.: **IIR C 3611/1**
9. *Militairische Geschichte. 4ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., post 1815]. Sign.: **IIR C 3611/2**
10. SCHELS, Johann Baptist, *Handbuch der angewandten Taktik. Ersten Theil - Stellungskunst. Zweyter Theil - Bewegungskunst.: Memoire für angehende Offiziers des General Quartiermeister Staabs* [rukopis]. [S.l.] : Johann Baptist Schels, [post 1805]. Sign.: **IIR C 3670**
11. [RADETZKY von RADETZ, Joseph Wenzel]. *Feld- Instruction für die k. k. Infanterie Kavallerie und Artillerie. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1833. Sign.: **IIR C 4892/1**
12. [RADETZKY von RADETZ, Joseph Wenzel]. *Feld- Instruction für die k. k. Infanterie Kavallerie und Artillerie. 2ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1833. Sign.: **IIR C 4892/2**
13. GILLOT, C. L., *Beurtheilung Des Traité de Fortification Souterraine ou des Mines offensives et defensives* [rukopis]. Wien : [s.n.], 1811. Sign.: **IIR C 13298**
14. BOCCHI, Arrigo de, *A sua altezza imperiale l' eccelso arciduca Carlo d' Austria nel giorno, in cui le Nazioni tutte riverenti s' inchinano a quell' Eroe ricordandone il Nome* [rukopis]. Vienna : Arrigo de Bocchi, 1843. Sign.: **IIR D 796**
15. SMILLER, K.K. *Militär-Schema von denen Regimenten und extra Corps nebst ihren Werbezierks und Station* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1821. Sign.: **IIR D 3112**
16. HAUSER, Georg von, *Die Befestigung der Staaten nach den Grundsätzen der Strategie* [rukopis]. Wien : [s.n.], 1817. Sign.: **IIR F 374**
17. *Allgemeine Geschichte der im Lande Galizien aufgestellten K. K. Milit. Montirungs Commission.: Verfasst nach dem, mit Beziehung auf das hohe hofkriegsräthliche Rescript de dato 8ten Oktober 1827 E 2842, von der hohen k. k. General- Monters- Inspection den 23. nähml. Monats unter der Geschäftszahl 826 herabgelangten Entwurfe* [rukopis]. Jaroslau : Petr Mihailowit, 1828. Sign.: **IIR F 422**

18. *Zur vorläufigen versuchsweisen Ausführung bestimmte Vorschrift zu der Unterführung und dem Probiren neuer metallener und eiserner Geschützröhre* [rukopis]. Berlin : [s.n.], 1827. Sign.: **IIR F 449**
19. *Militarische Notizen über Spanien, gesammelt im Oktober 1808. Nebst einen Anhang von Portugall* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1808. Sign.: **IIR F 452**
20. LA ROCHE-AYMON, Antoine de, *Memoire Ecrit en 1808 par Ordre de S. M. le Roi de Prusse comme base de l'Ordonnance des troupes legeres, qui par Escadrons ou Compagnies en ont recu deux exemplaires* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1808. Sign.: **IIR F 533**
21. *Individualbeschreibung des Majors u. Generalkommandoadjutanten Ludwig von Benedek aus dem Jahre 1843* [rukopis]. Lemberg : [s.n.], 31. 10. 1843. Sign.: **IIR F 1621**
22. CHLUM, Karl, *Abschieds Galopp für das Piano Forte* [rukopis]. Plzeň : [s.n., 18-]. Sign.: **IIR F 1622**

<https://www.vhu.cz/digitalizace-rukopisu-za-rok-2023-byla-zdarne-dokoncena>